

Inhoudsopgave BERIGT OVER DEN TE BEILEN GEVONDEN GOUDEN HALSBAND.

7 oktober 1852 BERIGT OVER DEN TE BEILEN GEVONDEN GOUDEN HALSBAND.....1
 18 november 2015 Geachte mijnheer Pauts,.....3
 20 november 2015 Nee, het RMO heeft sinds 1953 alleen de 4 ringen van Olst,.....3

7 oktober 1852 **BERIGT OVER DEN TE BEILEN GEVONDEN GOUDEN HALSBAND.**

DOOR Dr. L. J. F. JANSSEN, Conservator bij het Mus. van Oudheden te Leijden.

Verzocht zijnde, om eene bijdrage voor den Drentschen Volksalmanak, mag ik mij
 5 daaraan niet onttrekken. De onvergetelijke dagen, die ik in die provincie heb
 doorgebracht, toen ik hare merkwaardige gedenkteekenen van den voortijd het eerst bij
 autopsie leerde kennen, de belangrijke ontdekkingen die er sedert wederom gedaan
 zijn, en het uitzigt, dat er bij de ophanden zijnde veenvergravingen en kanalisatiën
 10 nog meer gewigtige overblijfselen zullen gevonden worden, dit alles noopt mij om
 geene gelegenheid voorbij te laten gaan, waarbij ik van mijne belangstelling in die
 provincie een al zij het dan ook nog zoo gering bewijs zou kunnen geven. Een nader
 berigt, aangaande den te Beilen gevonden halsband, zal daartoe misschien niet geheel
 ondienstig zijn, te meer omdat dit zeldzame en kostbare overblijfsel slechts door
 15 weinigen gezien, kort na den ontdekking door een goudsmid versmolten en dus voor
 altoos voor wetenschappelijk onderzoek verloren is. Mogt onze korte mededeeling
 medewerken om soortgelijk uit gebrek aan kennis en aan belangstelling geboren
 Vandalismus van kunstvernietiging in de toekomst te helpen weren!

Volgens de door de dagbladen medegedeelde berigten werd op den 1 Junij j. 1. te
 20 Beilen door den arbeider H. DE WILDE een gouden voorwerp gevonden, hetwelk men
 terecht giste eene soort van halsband te zijn, langwerpig of eirond, onder breeder en
 van boven met een knoop en oog gesloten wordende, terwijl het ruim zes lood woog.
 "Volgens zeer oude overlevering," zoo berigte men daarbij, "zoo in den omtrek waar
 dit gevonden is, een groote schat goud geborgen zijn: ook zijn daar vroeger oude
 25 munten en aarden potten gevonden, en men zegt, dat daar ter plaatse een klooster
 heeft gestaan." Zoodra dit berigt tot mijne kennis kwam, was de begeerte om dien
 halsband te zien zeer levendig opgewekt, vooral omdat ik uit de beschrijving meende
 te mogen vermoeden, dat hij zeer overeenkomstig was met de zeldzame gouden
 halsbanden, die voorleden jaar te Velp gevonden en in de *Bijdragen voor Vaderl.*
 30 *Geschied. en Oudh.* van den heer NIJHOFF, Dl. VIII. St. 3. afgebeeld en opgehelderd
 zijn. Ik wendde mij dus tot den heer Commissaris des Konings in Drenthe, om
 aangaande dien vondst eenige nadere ophelderingen te mogen ontvangen en bepaaldelijk
 met de vraag: of gemelde halsband niet voor korten tijd herwaarts ter bezigtiging
 zou kunnen overgezonden worden. Reeds op den 5 Julij j. 1. ontving ik een gunstig
 35 antwoord, vergezeld van afschriften van desaangaande verstrekte rapporten door
 heeren burgemeesters van Beilen en Meppel d.d. 23 en 30 Junij, die uitgenoodigd
 waren om het verlangde onderzoek in het werk te stellen. Die rapporten bevestigden
 de mededeeling, door de nieuws-bladen omtrent de ontdekking bekend gemaakt, en er
 bleek tevens uit, dat de halsband gevonden was op een stuk groenland, eenige honderd
 40 schreden van de Beilensche kerk gelegen en toebehoorende aan den heer JAN ROELOFS
 HUNSE, aan wien de vinder, H. DE WILDE, het ontdekte onverwijld had ter hand
 gesteld, terwijl deze het aan den goudsmid DEWES te Meppel had verzocht, die het
 versmolten had."

Na deze mare beproefde ik het eenige mij overgebleven middel, om kennis te krijgen
 45 aan den juisten vorm en toestand van het vernietigde kunstwerk. Ik zond eene der
 gelithografeerde afbeeldingen van de Velpsche halsbanden aan den heer Commissaris
 des Konings voornoemd, met beleefd verzoek, om die ter bezigtiging te verstrekken
 aan iemand, die den Beilenschen halsband naauwkeurig gezien had, en om aan mij
 daarna te doen berigten, in hoever de vernietigde Beilensche gelijk kon geweest zijn
 50 aan eenen of meer der Velpsche? Het kort hierop ontvangen antwoord strekte tot
 bevestiging van het vermoeden, dat de Beilensche halsband overeenkomstig was geweest
 met de Velpsche, en wel in zulke mate, dat hij uit denzelfden tijd en van dezelfde
 afkomst moest zijn geweest. Dit bleek namelijk uit de volgende mededeeling van den
 Burgemeester van Beilen, aan wien de afbeelding der Velpsche halsbanden van wege den
 heer Commissaris voornoemd ter hand gesteld was: "De te Beilen gevonden halsband,"
 55 schreef hij, "komt bijna volmaakt overeen met fig. 3 der mij toegezonden teekening,
 behalve dat het knopje, waarmede hij werd gesloten, meer gelijk was aan dat van fig.
 1, en dat er zich geene versierselen aan bevonden dan die, welke ook op het voorste
 gedeelte van no. 3, op de afbeelding aan weêrszijden aangebracht, ter hoogte van het
 60 begin van het platte gedeelte, op den te Beilen gevonden band niet te vinden waren."
 Naar deze opgave kan men zich, de afbeeldingen der Velpsche voorwerpen ter hand
 nemende, eene tamelijk volledige voorstelling maken van den gouden halsband van

Beilen, en wat door ons over den ouderdom en de afkomst der Velpsche stukken is in het midden gebracht, mogen we met te meer vrijmoedigheid op den Beilschen halsband van toepassing achten, omdat nabij de plaats, waar die gevonden is, vroeger eene
65 gouden munt ontdekt werd, die omstreeks uit denzelfden tijd was als de jongste der munten te Velp, die niet ver van de halsbanden gevonden zijn. Volgens het officieel bericht van den heer burgemeester van Beilen, was de halsband ontdekt op eene plaats "ongeveer vijftien ellen verwijderd van de plaats, waar voor vier of vijf jaren
70 eenige (eene) gouden munten (munt) gevonden was." en deze gouden munt was, volgens de daarvan gegeven beschrijving door den heer Mr. G. W. VAN DER FELTZ te Assen, in den *Konst- en Letterbode* van 1845, D. I, bl. 428-429, van een der drie Valentinianussen (vermoedelijk van VALENTIANUS I of II) in welk geval hij uit de laatste helft der 4de eeuw was. Hoogstwaarschijnlijk zijn halsband en munt
75 gelijktijdig in den grond geraakt en de halsband zal althans niet ouder dan de munt zijn; en daar de halsband zoo naauwkeurig met de Velpsche overeenkwam en de Velpsche mede op grond van de in de nabijheid gevonden munten, tot de eerste helft der 5e eeuw gebracht zijn, zullen wij zonder vermetel te zijn den Beilenschen halsband tot dienzelfden tijd brengen mogen. Zoo worden wij niet slechts genoopt, om er een
80 gelijken ouderdom, maar ook eene gelijke bestemming, afkomst en zeldzaamheid aan toe te kennen als aan de Velpsche, en ik mag daarom, ten aanzien hiervan, verwijzen naar hetgeen in voormelde *Bijdragen*, t. a. pl. nopens de Velpsche halsbanden is in het midden gebracht, en waarvan het resultaat was: "dat de groote ringen (halsbanden) halsringen geweest zijn van mannen, terwijl er door één persoon soms meer tegelijk,
85 over elkaâr, gedragen kunnen zijn; dat zij eenen niet-Romeinschen barbaarschen kunststijl vertoonen, en meest overeenkomen met voorwerpen in het Noorden, bepaaldelijk in Lijfland gevonden (zie KRUSE, *Necrolivonica* (St. Petersburg 1842) Taf. 4, fig. N, Taf. 27, 8 en Taf. 41, 3), en dat hunne zeldzaamheid zoo groot is, dat ringen aan deze *gelijk* nog nergens elders gevonden zijn.
Hoe die halsbanden soms over elkander gedragen werden, kan men zien aan het
90 Lijflandsche scelet uit *Aschenrade*, ook afgebeeld bij BÄHR, *Gräber der Liven*, (Dresden 1850, 4°) Taf. 1, fig. 8. Daar door mij in de voormelde *Bijdragen* was aangeteekend, dat KRUSE in zijn *Necrolivonica* den bepaalden volksstam niet had aangewezen, van welken de door hem vermelde Lijflandsche oudheden uit *Aschenrade* afkomstig waren, zij hier nog opgemerkt, dat KRUSE die voorwerpen in het algemeen
95 voor Skandinavisch-Noormannisch gehouden heeft, een gevoelen, dat hem later door BÄHR, l. c., zeer betwist is; want deze heeft trachten te bewijzen, dat zij van de vroegste bewoners dier streek, de Livische Finnen, afkomstig zijn, welk volk zijne beschaving op een eigen weg, door handel en scheepvaart, uit Azië, vooral aan den Ural, zou hebben ontleend, waarvoor ook de oudheden, te *Aschenrade* en elders in
100 Lijfland gevonden, bewijzen bevatten zouden. "De beschaving dier Lijflanders", zegt BÄHR, "behoort dus niet als eene dochter der Romeinsche of Skandinavische, maar als eene geringere zuster van die beiden aangemerkt te worden (S. 29. 45. 46)". Dit laatste gevoelen kan ik slechts onder de voorwaarde omhelzen, dat die geringere zuster niet zonder Skandinavisch-Germaanschen en laat-Romeinachen invloed is
105 opgegroeid, hetgeen mij uit den aard van sommige der gevonden voorwerpen duidelijk is gebleken. Op grond van de in Lijflandsche graven gevonden munten, behooren die graven, volgens BÄHR S. 51, met tamelijke zekerheid tusschen de 8ste en 12de eeuw, "zonder evenwel eene vroegere gebruikmaking (dier graven) buiten te sluiten." Hoe veel vroeger de oudste voorwerpen opklimmen word (!) niet gezegd; misschien was dit
110 wel bij benadering te bepalen; het komt mij niet geheel onwaarschijnlijk voor, dat daar Scytische voorwerpen tusschen zijn, zijnde ook de Scythen tegen 't einde der Vde eeuw van de noordzijde der Zwarte Zee door Germanen en Slaven deels noordwaarts, deels naar de streken om den Ural, deels naar de landen aan de oostzijde van de Botnische golf en de Oostzee verdrongen. (Zie de uiteenzetting hiervan door Prof.
115 KEIJSER, te Christiana, kort bij A. RETZIUS, *over den vorm van de schedels der bewoners van het Noorden*, Stockholm 1842; uit het Zweedsch door Prof. J. VAN DER HOEVEN). De genoemde werken van KRUSE en BÄHR, thans hoofdbronnen voor de Lijflandsche oudheden, zijn hier te Leijden niet aanwezig; ik heb ze slechts even van den boekhandel ter inzage gehad en te kortstondig kunnen raadplegen om de
120 gevolgtrekkingen dier schrijvers grondig te kunnen toetsen of daaraan nieuwe toe te voegen Een eenigzins uitvoeriger bericht over den Beilenschen halsband is door mij gegeven in het eerlang uit te komen 4de Stuk, VIII Dl. der *Bijdragen* voornoemd. Leijden, den 7 Oct. 1852

125 Zie ook https://books.google.nl/books?id=DkYXAAAAYAAJ&printsec=titlepage&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Naspeuringen van Paul Theelen: Gouden halsband van Beilen

18 november 2015 **Geachte mijnheer Pauts,**

130 Op 7 oktober 1852 wordt door L.J.F. Janssen een verslag gemaakt betreffende de halsband van Beilen. Dit verhaal vertoont wel wat parallellen met de vondst van de Peelhelm. Ik heb het boekje overgetikt op 2 A4tjes, zie bijlage. Daarin wordt verwezen naar een soortgelijke halsband gevonden in Velp. Is dit voorwerp bij u in bezit? Janssen schrijft er elders klaarblijkelijk ook over. Het genoemde boek van Baehr is door Google ingescand.

135 20 november 2015 **Nee, het RMO heeft sinds 1953 alleen de 4 ringen van Olst,** gevonden in 1916. Twee muntsieraden uit Velp (collectie van De Nederlandsche Bank) waren in 2014 als tijdelijk bruikleen op onze tentoonstelling "De Gouden Middeleeuwen". Over Velpse sieraden is er op Internet voldoende te lezen, o.a.:
140 <http://www.velpschecourant.nl/wb/pages/over-velp/erfgoed-van-velp/archeologie-in-velp/goudschat-van-velp.php>